

kranten schreef Claude Lanzmann, cineast en auteur van de negen uur durende documentaire *Shoah* over het leven in de kampen (en misschien is hij niet vrij te pleiten van enige afgunst op Spielberg's publiekssucces) dat "een bepaalde vorm van afschuw niet overdraagbaar is" en dat "beelden (van deze afschuw) de verbeelding doden".

Tegenover de holocaust, tegenover het hele gebeuren van WOII, dat straks, als de laatste rechtstreekse getuige dood is, ons collectief geheugen zal verlaten en zal aanvangen 'geschiedenis' te worden, tegenover al de gruwelen die nu gebeuren of die in de toekomst te gebeuren staan, moet de kunstenaar, de intellectueel en vooral de mediawerker een nieuwe 'beroepsethiek' ontwikkelen: zijn keuze tussen iconoclast of iconodul, zijn verantwoordelijkheid over wat hij niet toont en wat wel en hoe hij dat dan toont, is vandaag zeer groot geworden.

Dat de beelden van gruwel waarvan ik u in het begin sprak tot cliché zijn verworpen, bepaalt, denk ik, in hoge mate mee onze twijfelachtige solidariteit. Wij ontsnappen niet aan de slopende werking van de dagelijkse herhaling van die beelden (van welke beelden dan ook). We hebben in de jaren die achter ons liggen gestreden om het denkbeeld te doen doordringen dat het maken van kunst een autonome bezigheid was; hoewel dit statement een elementair facet van onze werkwijze moet blijven, kunnen we er vandaag niet onderuit dat die autonomie niet mag leiden tot een onverschilligheid t.o.v. de receptie van wat wij maken; de gecreëerde beelden moeten hun autonomie behouden maar de kunstenaar moet minstens een met het publiek gedeelde verantwoordelijkheid opbouwen t.o.v. de perceptie van zijn beelden. Hij zal in de toekomst al zijn creativiteit moeten aanwenden om een andere manier van kijken te ontwikkelen, om beelden te creëren die verhinderen dat de gruwel tot cliché wordt.

7.

Het derde punt vertrekt van mezelf. Ieder mens heeft in zijn leven wel enkele dingen die hem fascineren, die hem niet loslaten. Eén daarvan is voor mij altijd geweest het maar-niet-willen-aanvaarden dat er een kloof zou bestaan tussen theorie en praktijk. Misschien is dat wel de dieper liggende reden waarom ik dramaturg geworden ben. Een drama-

turg is een bruggenbouwer, is constant bezig met theorie en praktijk, kunst en wetenschap, emotie en ratio met elkaar te verbinden.

Mijn hardnekkig geloof dat theorie en praktijk in feite in het menselijk handelen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, zag en zie ik alle dagen bevestigd, wanneer ik de manier van werken van kunstenaars observeer: de theorie is er, ze zit in het werk, ze wordt in het werkproces geboren. "I think," zei de schilder Francis Bacon in een interview, "that all great art is deeply ordered." Ik ben er dus ondertussen - door die observaties en door lectuur, gesprekken enz. - van overtuigd geraakt dat die voortdurende pogingen om theorie en praktijk bij elkaar te brengen niet zomaar op een persoonlijke frustratie bij mezelf terug te voeren zijn, maar dat het realiseren van hun eenheid in elke vorm van menselijk handelen één van de belangrijkste historische taken is van dit moment.

In zijn boek *Kosmopolis. Verborgene agenda van de Moderne Tijd* schrijft filosoof-historicus Stephen Toulmin (hij was één van die wetenschappers die geïnterviewd werd in Wim Kayzers serie *Een Schitterend Ongeluk*) het volgende: "Als er één les is die wij moeten leren uit de ervaringen van de jaren 1960 en '70, is dit (naar ik ben gaan geloven) de noodzaak om ons opnieuw de wijsheid eigen te maken van de 16de eeuwse humanisten en een opvatting te ontwikkelen waarin de abstracte strengheid en exactheid van de 17de eeuwse 'nieuwe filosofie' wordt gecombineerd met een praktische interesse in het mensenleven in zijn concrete details".

Die 17de eeuwse filosofie steunde op de nieuwe ontdekkingen in de natuurkunde, op de zekerheid die men ontleende aan Newtons wereldbeeld, een zekerheid die gedurende drie eeuwen stand zou houden. Deze zekerheid delen wij vandaag niet meer, onze tijd staat in het teken van de twijfel. Een twijfel dank zij dewelke wij er misschien in zullen slagen om de wereld en de sterren, de kosmos en de polis, de filosofie en de kunst, de theorie en de praktijk opnieuw samen te brengen. Wij moeten terug, schrijft Toulmin "naar dat eerlijk onderzoek van de ervaring waarin Montaigne en Bacon uitsluitend hun vertrouwen hadden gesteld."

Ervaring zou opnieuw een sleutelbegrip in ons leven en ons denken moe-

ten worden. Over die ervaring schreef John Berger: "het benaderen van een ervaringsmoment vergt zowel nauwkeurig onderzoek (nabijheid) als het vermogen verbanden te leggen (afstand). Het patroon van het schrijven lijkt op de beweging van een schietspoel in een weefgetouw: steeds opnieuw schiet het naar voren en trekt zich weer terug, komt naderbij en neemt weer afstand. Maar het schrijven zit, anders dan zo'n spoel, niet vast in een raamwerk. Naarmate het patroon van het schrijven zich vaker herhaalt, wordt de relatie met de ervaring intiemer. Als men geluk heeft is uiteindelijk betekenis de vrucht van deze intimiteit."

8.

Hoe al deze aanzetten, problemen, denkbeelden samenvatten? Ze warrelen door elkaar en terwijl ze bewegen veranderen ze van vorm. Eén gevoel overheerst daarbij: het gevoel - naast de wanhoop dan toch weer de hoop - dat we een misschien gruwelijke, maar ook fascinerende tijd beleven met een agenda die uitpuilt van reusachtige taken: een nieuw engagement vinden, het verlies bestrijden, waarden conserveren, de eenheid herstellen, de geschiedenis herijken, beelden zoeken om de gruwel te beschrijven, de ervaring terugvinden, schietspoel worden, enz.

Er is veel werk te doen en werken is overleven, dat hebben notoire voorbeelden als Ron Vawter en Dennis Potter ons geleerd. We kunnen aan de slag met de twijfel als onze trouwe metgezel. Slechts één zekerheid nemen we met ons mee: het theater van vandaag ligt in de wereld en onder de hemel; de wanden zijn van huid; ze hebben poriën; ze ademen. Laten we proberen dat niet meer te vergeten.

Marianne Van Kerkhoven